

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД**

«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

МАУП

Науково – навчальний інститут міжнародних відносин
і соціальних наук

Кафедра іноземної філології та перекладу

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

дисципліни

Порівняльна граматики англійської та російської мов

Київ

2018 р

Підготовлено професором кафедри кафедра іноземної філології та перекладу Баховим І.С.

Затверджено на засіданні кафедри кафедра іноземної філології та перекладу

(протокол № 1 від 29 серпня 2018 р.)

Схвалено вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Навчальна програма дисципліни **«Порівняльна граматики англійської та російської мов»** – К.: МАУП, 2018.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, вказівки до самостійної роботи, форми поточного та підсумкового контролю, питання для самостійного опрацювання, питання для самоконтролю, а також список літератури.

Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2018 р.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Порівняльна граматики англійської та російської мов»

I. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет: Порівняльна типологія англійської та російської мов

Курс: підготовка (бакалаврів)	Напрямок, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS: 1,5 Модулів: 1 Змістових модулів: 1 Загальна кількість годин: 54 Тижневих годин: 2	Шифр та назва напрямку 0305 Філологія Шифр та назва спеціальності 8.030502 Мова та література Освітньо-кваліфікаційний рівень <i>магістр</i>	Обов'язкова Рік підготовки: 1 Семестр: 1 Лекційні заняття: <i>20 год.</i> Семінарські заняття: <i>16 год.</i> Самостійна робота: <i>14 год.</i> Індивідуальна робота: ІНДЗ – <i>4 год.</i> Вид контролю: <i>іспит</i>

М Е Т А

Свідоме навчання/вивчення іноземної мови поза межами її автохонного середовища завжди опирається на порівняння її спільних (ізоморфних) та відмінних (аломорфних) рис і явищ з відповідними (чи відсутніми) в рідній мові рисами і явищами. Сприяти науково обґрунтованому використанню ізоморфних та аломорфних явищ англійської (чи будь-якої іншої) та російської мов з метою поліпшення знань та практичних умінь студентів з обох мов і покликаний курс порівняльної типології.

Мета курсу – навчити майбутніх філологів-перекладачів знаходити й самостійно та ефективно використовувати у своїй професійній діяльності спільні та відмінні риси в системі фонетичних/фонологічних, лексичних, граматичних і почасти стилістичних явищ англійської та української мов.

Предмет порівняльної граматики будується почасти на основі знань, отриманих студентами з теоретичних курсів фонетики, граматики, лексикології, стилістики й історії англійської мови з урахуванням фактичного матеріалу відповідних аспектів російської, а принагідне, й другої іноземної мови, що вивчається у вузі.

Засвоївши курс, студенти повинні

знати:

- основний понятійний апарат порівняльно-типологічних досліджень: мовні універсалії; системні розбіжності та подібності в порівнюваних мовах; міжмовні еквіваленти тощо.

уміти:

- проводити порівняльно-типологічний аналіз мовних явищ та одиниць рідної мови та мови, що вивчається, на різних системних рівнях (фонологічному, морфологічному, синтаксичному, лексичному);
- враховувати найбільш характерні системні міжмовні розбіжності в практиці перекладу.

ОСНОВНИЙ КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ КУРСУ

Основний категоріальний апарат курсу складають загальні наукові поняття, а саме: *ізоморфізм, аломорфізм; морфема, аломорф, опозиція; категорія числа, відмінка, роду, аспекту іменника; категорія стану, часу та способу дієслова; модальність; предикація; сурядність та підрядність.*

ПРОГРАМА

Семестр I

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

ТЕМА 1. Порівняльна грамати́ка як теоретичний курс. Типоло́гія фонетичних /фонологічних систем англійської та російської мов

Предмет порівняльної типології. Універсальна та спеціальна типологія. Загальна і часткова типологія. Порівняльна типологія іноземної та рідної мов як підвид часткової типології. Поняття ізоморфізму (типологічної схожості) та аломорфізму (типологічної відмінності) мовних явищ. Поняття про загальні /абсолютні й часткові мовні універсалиї. Поняття про метамову та мову-еталон. Типологічно домінантні риси у мові. Методи дослідження типології. Компаративний, дедуктивний, індуктивний, статистичний методи та метод безпосередніх складових.

Звукова будова англійської та української мов. Фонема як основна типологічна одиниця порівняння фонологічних систем.

Система голосних у порівнюваних мовах, їх кількісні та якісні характеристики. Довгі й короткі голосні та дифтонги англійської мови. Основні фонологічні опозиції в системі вокалізму порівнюваних мов (ізоморфні й аломорфні явища).

Система приголосних порівнюваних мов (якісні й кількісні характеристики). М'якість більшості приголосних фонем, довгі (подвоєні) приголосні – найголовніша відмінна риса українського консонантизму. Сполучуваність приголосних у мовленні – основні ізоморфні й аломорфні явища порівнюваних мов. Типи позиційного чергування фонем/фономорфологічні кореляції.

Спільні фонетичні процеси у порівнюваних мовах. Елізія та відсутність нейтралізації дзвінких приголосних. Прогресивна і регресивна асиміляція приголосних в англійській та російській мовах.

ТЕМА 2. Складотворення і словотвір в англійській та російській мовах. Типоло́гія фразеологічного фонду порівнюваних мов

Склад, як лінгвістична одиниця. Принципи поділу слів на склади в англійській та українській мовах. Спільні й відмінні типи складів у порівнюваних мовах.

Типи наголосу в порівнюваних мовах, змінність /постійність наголосу в словах порівнюваних мов. Залежність наголошеності /ненаголошеності у

мовленні порівнюваних мов від граматичної природи й структури слова. Наголос у багатоскладових словах порівнюваних мов. Ізоморфні й аломорфні явища.

Фразовий наголос в англійській та російській мовах. Логічний та емпатичний наголос у реченні.

Інтонація як універсалія. Засоби інтонації порівнюваних мов (наголос, мелодика, темп, пауза, тональний рівень). Ізоморфні й аломорфні ознаки. Характерні особливості інтонації англійської та української мов.

Критерії і принципи типологічної класифікації лексики. Універсальна лексика. Лексико-граматичний принцип типологічної класифікації.

Типи структурно-семантичних моделей словотвору; *особливості словотвору* англійської та російської мов. Афіксальний спосіб словотвору. Спільні й відмінні види абрєвіації в англійській та українській мовах. Словоскладання в англійській та російській мовах. Стягнення, редуплікація та акцентуація у словотворі. Субстантивація, адвербіалізація і ад'єктивізація в англійській та українській мовах. Запозичення нових слів - основний засіб поповнення лексики сучасної української мови.

Неологізми, інтернаціональна і стилістично маркована лексика і в порівнюваних мовах. Нейтральна й експресивна лексика англійської та російської мов.

Типологічна класифікація ідіом англійської та російської мов. Структурні типи фразеологізмів української та англійської мов. Проблема ідіомів-універсалізмів.

ТЕМА 3. Типологія іменника в англійській та російській мовах

Типологія частин мови. Класифікація частин мови. Повнозначні частини мови.

Іменник як частина мови. Типологічна характеристика морфологічних категорій іменника. Значення, що передаються за допомогою іменного форманта '-s/s' в англійській мові.

Категорія числа іменника. Ізоморфізм та аломорфізм у системі категорії числа іменників англійської та російської мов. Двоїна як аломорфний залишок числа деяких іменників російської мови. Залишки лексичного вираження двоїни в англійській (both + іменник множини) мові. Ізоморфізм та аломорфізм у вираженні значення кількості іменниками, що вживаються в обох мовах тільки в однині чи тільки в множині. Ізоморфізм та аломорфізм у системі вираження категорії числа іменників (пор. foot – feet, mouse-mice) та інших частин мови в порівнюваних мовах.

Категорія роду іменника. Лексико-граматичне вираження категорії роду в російській мові. Відсутність граматичного /морфологічного вираження категорії роду в абсолютній більшості англійських іменних частинах мови. Обмеженість морфологічного вираження об'єктивного/екстралінгвістичного роду (статі) в англійській мові (пор. actor-actress, hero-heroine). Співвідношення лексичного та лексико-синтаксичного вираження природного роду (статі) в російській та англійській мовах (пор. cock-sparrow-hen-sparrow).

ТЕМА4. Типологічна характеристика дієслова в англійській та українській мовах

Типи й класи дієслів англійської та російської мов.

Категорія особи. Опозиції категорії особи в порівнюваних мовах. Ізоморфізм та аломорфізм у формах вираження однини й множини дієслів англійської та російської мов.

Категорія часу. Ізоморфізм часових форм порівнюваних мов. Типологічна співвіднесеність видової та часової категорії в англійській та російській мовах. Співвідношення англійської та російської систем часових форм, що використовуються для відтворення абсолютних часових значень. Ізоморфізм та аломорфізм у системі вираження часових і видових значень, дієслова англійської та російської мов.

Категорія стану у порівнюваних мовах. Спільні й відмінні форми вираження пасивного стану в російській та англійській мові.

Категорія модальності. Суб'єктивна й об'єктивна модальність та засоби вираження її в порівнюваних мовах. Ізоморфізм та аломорфізм у системі засобів вираження модальності в англійській та російській мовах.

Значення *категорії виду* для позначення характеру походження дії в часі. Загальний і продовжений вид англійської мови порівняно з доконаним /недоконаним видами російської мови.

ТЕМА5. Типологічна характеристика прикметника в англійській та російській мовах.

Типологічна характеристика числівника і займенника в англійській та російській мовах

Лексико-граматична природа прикметника в порівнюваних мовах. Якісні, відносні, присвійно-відносні та присвійні в (рос. мові) прикметники. Категорія ступеня якості прикметника. Співвідношення синтетичної та аналітичної форм

вираження ступеня якості в англійській та українській мовах. Префікси най-, якнай-, щонай- як засоби вираження найвищого ступеня якості в російській мові.

Числівник. Спільні і відмінні риси числівника в порівнюваних мовах, Класифікація числівників англійської та української мов. Кількісні числівники один, два та їх парадигми порівняно з іншими числівниками російської мови.

Займенник. Спільні і відмінні риси займенника в порівнюваних мовах. Класифікація займенників. Морфологічні категорії займенників у порівнюваних мовах.

ТЕМА 6. Типологія синтаксичних систем порівнювальних мов. Типологія речення.

Типологія складного речення порівнюваних мов.

Словосполучення і речення – основні одиниці синтаксичного рівня порівнюваних мов. Типологія словосполучення порівнюваних мов. Номінативна природа словосполучень як одиниць мови.

Речення як головна одиниця синтаксичного рівня англійської та російської мов. Ізоморфізм та аломорфізм у системі структури, семантики, граматичної модальності, двочленних та одночленних речень порівнюваних мов. Просте речення. Члени речення в англійській та українській мовах.

Структурно-семантичні *типи підмета, присудка, додатка і означення* в англійській та російській мовах. Типологічні риси схожості й окремі відмінності у вираженні й функціонуванні частин мови в реченнях англійської та української мов.

Структурно-семантичні типи обставин. Ізоморфні й аломорфні риси *обставинних членів речення* англійської та російської мов. *Відокремлення членів речення* як прояв синтагматичного членування речення.

Складносурядне речення і його типи (за формою поєднання складових та за природою сполучника, що їх поєднує). Напівскладносурядні речення. Поширені складносурядні речення. Сурядно-підрядні речення порівнюваних мов.

Складнопідрядне речення. Типологія складнопідрядних речень з іменними підрядними. Ізоморфні й аломорфні риси підметових, присудкових, додаткових та означальних підрядних речень порівнюваних мов. Типологічна характеристика складних речень з обставинними підрядними англійської та російської мови. Складнопідрядні речення із взаємозалежними підрядними. Типи граматичного зв'язку в полікомпонентних складнопідрядних реченнях порівнюваних мов.

СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ

Тема	Кількість годин, відведених на:			
	Лекції	Семінарські заняття	Самостійн у роботу	Індивідуальну роботу
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І				
ТЕМА 1. <i>Порівняльна грамати́ка як теоретичний курс. Типологія фонетичних /фонологічних систем англійської та російської мов</i>	2	2	2	1
ТЕМА 2. <i>Складотворення і словотвір в англійській та російській мовах. Типологія фразеологічного фонду порівнюваних мов</i>	4	2	2	
ТЕМА 3. <i>Типологія іменника в англійській та російській мовах</i>	2	2	2	1
ТЕМА 4. <i>Типологічна характеристика дієслова в англійській та російській мовах</i>	2	2	2	
ТЕМА 5. <i>Типологічна характеристика прикметника в англійській та російській мовах. Типологічна характеристика числівника і займенника в англійській та російській мовах</i>	4	4	4	1
ТЕМА 6. <i>Типологія синтаксичних систем порівнювальних мов. Типологія речення. Типологія складного</i>	4	4	2	1

<i>речення порівнюваних мов</i>				
<i>Модульна контрольна робота</i>	<i>2</i>			
<i>Усього годин</i>	<i>20</i>	<i>16</i>	<i>14</i>	<i>4</i>

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Т. 1. Порівняльна грамати́ка як теоретичний курс. Типоло́гія фонетичних /фоноло́гічних систем англійської та російської мов

Т. 2. Складотворення і словотвір в англійській та російській мовах. Типоло́гія фразеологічного фонду порівнюваних мов

Т. 3. Типоло́гія іменника в англійській та *російській* мовах

Т. 4. Типологічна характеристика дієслова в англійській та російській мовах

Т. 5. Типологічна характеристика прикметника в англійській та російській мовах.

Типологічна характеристика числівника і займенника в англійській та російській мовах

Т. 6. Типоло́гія синтаксичних систем порівнювальних мов. Типоло́гія речення. Типоло́гія складного речення порівнюваних мов

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

ТЕМА 1. *Порівняльна грамати́ка як теоретичний курс. Типоло́гія фонетичних /фоноло́гічних систем англійської та російської мов*

Схарактеризувати типологічні дослідження фонетичних /фонологічних систем англійської та української мов на сучасному етапі розвитку мовознавства.

ТЕМА 2. *Складотворення і словотвір в англійській та російській мовах. Типоло́гія фразеологічного фонду порівнюваних мов*

Визначити специфіку фразеологічного фонду англійської та російської мов

ТЕМА 3. *Типоло́гія іменника в англійській та російській мовах*

Проаналізувати типологічну характеристику морфологічних категорій іменника, ізоморфізм та аломорфізм у системі категорії числа іменників англійської та російської мов

ТЕМА 4. *Типологічна характеристика дієслова в англійській та російській мовах*

Проаналізувати основні ізоморфні та аломорфні типи й класи дієслів англійської та російської мов

ТЕМА 5. *Типологічна характеристика прикметника в англійській та*

російській мовах.

Типологічна характеристика числівника і займенника в англійській та російській мовах

Простежити співвідношення синтетичної та аналітичної форм вираження ступеня якості в прикметниках англійській та російській мовах

Порівняти підхід до класифікації числівників англійської та російської мов

ТЕМА 6. Типологія синтаксичних систем порівнювальних мов. Типологія речення. Типологія складного речення порівнюваних мов.

Схарактеризувати ізоморфізм та аломорфізм у системі структури, семантики, граматичної модальності, двочленних та одночленних речень порівнюваних мов

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

Мета: розвиток навичок самостійної роботи, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення теоретичних знань та практичне застосування знань студента з навчального курсу.

На вибір студентів:

ТЕМА 1-2. Порівняльна граматики як теоретичний курс. Типологія фонетичних /фонологічних систем англійської та української мов. Складотворення і словотвір в англійській та російській мовах. Типологія фразеологічного фонду порівнюваних мов

Підготувати повідомлення на вибір: «Поняття про загальні/абсолютні й часткові мовні універсалії», «Типи структурно-семантичних моделей словотвору; особливості словотвору англійської та української мов», «Спільні фонетичні процеси у порівнюваних мовах»

ТЕМА 3-4. Типологія іменника в англійській та російській мовах. Типологічна характеристика дієслова в англійській та російській мовах

Підготувати виступ на вибір: «Співвідношення лексичного та лексико-синтаксичного вираження природного роду (статі) в українській та англійській мовах (пор. cock-sparrow-hen-sparrow)», «Спільні й відмінні форми вираження пасивного стану в українській та англійській мові», «Загальний і продовжений вид англійської мови порівняно з доконаним /недоконаним видами російської мови»

ТЕМА 5. Типологічна характеристика прикметника в англійській та українській мовах. Типологічна характеристика числівника і займенника в

англійській та російській мовах

Підготувати повідомлення на вибір: «Якісні, відносні, присвійно-відносні та присвійні в (укр. мові) прикметник», «Кількісні числівники один, два та їх парадигми порівняно з іншими числівниками російської мови»

ТЕМА 6. Типологія синтаксичних систем порівнювальних мов. Типологія речення. Типологія складного речення порівнюваних мов

Підготувати виступ на вибір: «Відокремлення членів речення як прояв синтагматичного членування речення», «Типи граматичного зв'язку в полікомпонентних складнопідрядних реченнях порівнюваних мов»

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції, робота в Інтернеті, підготовка повідомлень тощо.

МЕТОДИ: поточне тестування; підсумковий письмовий тест.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

Шкала оцінювання:

90-100 балів – **відмінно** (A);

75-89 балів **добре** (BC);

60-74 балів – **задовільно** DE);

35-59 балів – **незадовільно** з можливістю повторного складання (FX);

1-34 бали – **незадовільно** з обов'язковим повторним курсом (F).

Підготовка домашнього завдання	4	3	3	3	4	3
Усього за змістовим модулем №1	52					
Модульна контрольна робота	12					
Усього за модулем №1	64					

ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Єрко О.К. Порівняльна типологія англійської та української мов: Конспект лекцій. – К.: Вид-во КиМУ, 2005. – 48 с.
2. Єрко О.К. Збірка завдань до семінарських занять з курсу порівняльної типології англійської та української мов. – К.: Вид-во КиМУ, 2005. – 50 с.
3. Korunets' I. Contrastive Typology of the English and Ukrainian Languages. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 464 с.

Додаткова:

1. Зеленецкий А.Л. Сравнительная типология основных европейских языков. – Минск: Амалфея, 2004. – 252 с.
2. Канцельсон С.Д. Типология языка и речевое мышление. – М.: Едиториал УРСС, 2002. – 222 с.
3. Мечковская Н.Б. Структурная и социальная типология языков. – Минск: Амалфея, 2000. – 368 с.
4. Широкова А.В. Сопоставительная типология разноструктурных языков (фонетика, морфология). – М.: Добросвет, 2000. – 200 с.

Ресурси

Інтернет-ресурси:

1. <http://en.wikipedia.org/wiki/Encyclop>
2. <http://www.britannica.com>